

ZAPOMENUTÉ ZASEDÁNÍ NOVINÁŘSKÉ ORGANIZACE V OBDOBÍ OBRODNÉHO PROCESU (BŘEZEN 1968)

MIROSLAV ŠEPTÁK

Navzdory určité názorové diferenciaci patřil Svaz československých novinářů (SČSN) v druhé polovině 60. let minulého století mezi loajální podporovatele politiky Komunistické strany Československa (KSČ). Ani vrcholící krize režimu Antonína Novotného nezměnila nic na konformní linii žurnalistické organizace. V červnu 1967 rozjitřil společenskou atmosféru IV. sjezd Svazu československých spisovatelů. Část z českých literátů, například Antonín Jaroslav Liehm, Milan Kundera, Ludvík Vaculík nebo Václav Havel, poukázala na rozpor mezi ústavou zaručenými právy a skutečností vznesením požadavku na svobodu slova a možnost tvorby bez cenzurních zásahů. Pobouřené vedení komunistické strany proti rebelujícím spisovatelům tvrdě zasáhlo. Obávalo se, aby příklad odbojných literátů neinspiroval další umělecké svazy a dobrovolné zájmové organizace.¹ Z tohoto důvodu věnovalo v říjnu 1967 značnou pozornost V. sjezdu Svazu československých novinářů.

Přednesené referáty vytvářely iluzi aktivní organizace, jež svědomitě plní úkoly vedoucí k rozvoji Československa. Z proudu samochvalných projevů nijak zvlášť nevybočovaly ani příspěvky na téma materiálních a sociálních podmínek novinářů. Delegáti ve svém dopise i v závěrečné rezoluci ostře odsoudili způsob psaní v Literárních novinách, který údajně narušil pozitivní úsilí „*naprosté většiny*“ žurnalistů. Přitom „*došlo k pokusu o formulaci vlastní opoziční platformy*“. Proto svaz konstatoval: „*S tímto negativním jevem nesouhlasíme, byl na škodu naší žurnalistice, neboť znevažoval poctivé úsilí velké obce socialistických novinářů.*“ Žurnalistická organizace chtěla v budoucnu přispět, „*aby náš tisk, rozhlas a televize byly co nejučinnějšími pomocníky v revolučním poslání Komunistické strany Československa při plnění jejího XIII. sjezdu*“.² Vládní garnitura s ulehčením i povděkem zároveň reflektovala loajální postoj novinářů. Antonín Novotný nešetřil na adresu svazu pochvalnými slovy, když pravil: „*Váš sjezd sehrál význačnou roli... řekli jste svoje jasné slovo v procesu zrání naší nové socialistické společnosti.*“³

Zásadní proměnu do vývoje SČSN přinesl pokus o demokratizaci socialismu v Československu známý pod názvem Pražské jaro. Obrodný proces odstartovalo 5. ledna 1968 odvolání Antonína Novotného z funkce prvního tajemníka ústředního výboru KSČ. Na postup-

¹ IV. sjezd Svazu československých spisovatelů Praha 27.–29. června 1967 (stenografický protokol). Praha 1968, s. 39–44, 112–113, 141–151.

² Cit. dle: Národní archiv (dále NA), fond Archiv Syndikátu novinářů, (dále ASYN), karton č. 191, složka 191/5, (dále kart., sl.), V. sjezd Svazu československých novinářů, 19.–20. 10. 1967. Stenografický záznam jednání, s. 24/3–24/5. Text dopisu zveřejněn rovněž Materiály z V. sjezdu Svazu čs. novinářů, Praha, b. r. (1968), nečíslováno; Novinář 19, 1967, č. 11, s. 343.

³ Cit. dle: Novinář 19, 1967, č. 11, s. 342.

nou liberalizaci poměrů reagovalo vedení svazu pasivně.⁴ Teprve zasedání předsednictva 29. února vyzvalo členy SČSN, aby vyjádřili své připomínky k aktuálním otázkám.⁵ Počátkem března žurnalisté prolomili režimem pečlivě budovanou bariéru strachu znovuobjevením dříve tabuizovaných témat, například odhalením korupce a neodpovědného nakládání se státním majetkem v tzv. Šejnové aféře.⁶ Podstatný průlom do práce novináře přineslo 4. března rozhodnutí předsednictva ústředního výboru KSČ o zrušení cenzury a převedení následné cenzury pod ministerstvo kultury.⁷

Jednotlivé redakce, kluby a sekce SČSN i samotní členové posílali předsednictvu podněty, co udělat v budoucnu lépe a jinak tak, aby žurnalistická organizace podpořila reformní proces a opětovně získala důvěru veřejnosti.⁸ Společně zasedání ústředních výborů Svazu československých novinářů a Zvazu slovenských novinářů ve dnech 19. a 20. března 1968 v Brně mělo původně zhodnotit peripetie dosavadního soužití Čechů a Slováků ve společném státě. Překotný vývoj posledních týdnů si ale vyžádal změnu programu. Bilanční schůzi vystřídal živá diskuse.⁹ Bylo potřeba vybrat z pestré palety názorů několik programových priorit i přistoupit k personálním změnám ve vedoucích orgánech.

V moravské metropoli přednesl úvodní sjezdový referát ústřední tajemník SČSN Adolf Hradecký.¹⁰ Podle jeho slov přijali žurnalisté obrodný proces s radostí i velkým ulehčením, protože „*dlouhá minulá etapa vývoje svírala novinářské svědomí a zabraňovala vyjádřit to, co vyjádřit novináři chtěli a mnohdy nemohli. Veliký proces, který nastal po lednovém plénu, začíná přetvářet celý náš život i naši žurnalistiku k těm podobám, k tomu obrazu, jak jej měl vždy před očima Lenin*“.¹¹ Hradecký veřejně přiznal, že po roce 1948 došlo k ústupu od kvalitní a žánrově rozmanité novinářské práce k „*bezduchému přizpůsobování se cizím vzorům*“, což vedlo k vymýcení osobních stanovisek a přetvoření tisku „*na oficiální mluvči vládnoucích skupin*“. Žurnalistika „*byla sevřena do krunýře pouhého vykonavatele pokynů, vycházející mnohdy a pouze z vůle mocného jedince*“.¹² I navzdory tomu dokázali novináři v minulosti kriticky vystoupit vůči oficiální politice například u příležitosti ustavujícího sjezdu Svazu slovenských novinářů v květnu 1963.¹³

O co tehdy šlo? Po uvitacích projevech a úvodním referátu následovala buřičská téměř hodinová řeč Mieroslava Hyska.¹⁴ Docent žurnalistiky na Novinářské fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě kritizoval nezákonnost stalinského období a dotkl se přitom problematiky kampaně proti tzv. buržoaznímu nacionalismu veřejným zpochybněním platných závěrů IX. sjezdu Komunistické strany Slovenska.¹⁵ Neopomenul poukázat na nedemo-

⁴ Maleček, Stanislav: Byli jsme přítom. Čeští novináři a publicisté vzpomínají na události let 1968–1969. Praha 1993, s. 11, 46; Novinář 20, 1968, č. 3, [nesignováno], Ruch v novinářské organizaci, s. 71.

⁵ NA, ASYN, kart. 261, sl. 261/1, 3. schůze předsednictva ÚV SČSN. Stenografický záznam, 29. 2. 1968, s. 1/1–10/40.

⁶ Kalous, Jan: Generál Jan Šejna – předmět zájmu vojenské kontrarozvědky. Securitas imperii. Sborník k problematice bezpečnostních služeb 8, 2001, s. 95–148.

⁷ NA, fond Předsednictvo ÚV KSČ 1966–1971, 02/1, svazek 63, archivní jednotka 70, záznam ze schůze předsednictva ÚV KSČ ze 4. 3. 1968, bod 24 – usnesení.

⁸ Rozmanité materiály k tomu uloženy v: Tamtéž, ASYN, kart. 219, sl. 219/1.

⁹ Tamtéž, kart. 218, sl. 218/1, Pozvánka ke společnému zasedání ÚV SČSN a SSN v Brně, 11. 3. 1968.

¹⁰ Adolf Hradecký (1923–2004), 1945–1951 redaktor Rudého práva, 1951–1955 šéfredaktor Obrany lidu, 1955–1959 ústřední ředitel Československé tiskové kanceláře a v letech 1959–1963 ředitel Československé televize, 1963–1968 ústřední tajemník Svazu československých novinářů, poté působil v časopise Reportér. V říjnu 1969 začal pracovat jako knihovník na zámku Kačina, kolem vánočních svátků roku 1970 byl vyloučen z KSČ. V závěru roku 1988 se obrátil se žádostí o obnovu členství v Československém svazu novinářů. V březnu 1989 přijat za nového člena.

¹¹ Cit. dle: NA, ASYN, kart. 218, sl. 218/1, Ústřední výbor 1967–1968, 2. schůze, společně zasedání ústředních výborů SČSN a SSN, 19.–20. 3. 1968, 19. 3. 1968, s. 1/2, Adolf Hradecký.

¹² Cit. dle: Tamtéž, s. 1/3, Adolf Hradecký.

¹³ Mervart, Jan: Naděje a iluze. Čeští a slovenští spisovatelé v reformní hnutí šedesátých let. Brno 2010, s. 37–59.

¹⁴ I. zjazd slovenských novinářů v r. 1963. Výpis z protokolu. Bratislava 1968, s. 57–71.

¹⁵ K problematice buržoazního nacionalismu a procesu se slovenskými buržoazními nacionalisty srov. přehledně Rychlík, Jan: Proces s tzv. slovenskými buržoazními nacionalisty, in: Vladimír Clementis 1902–1952. Zborník

kratické praktiky neveřejného cenzurního úřadu vybudovaného podle sovětského vzoru – Hlavní správa tiskového dohledu. Rovněž druhý z příspěvků, referát Romana Kaliského¹⁶ zvedl adrenalin komunistickým politickým špičkám, když kritizoval deformaci postavení slovenského národa v Československu přerukováním některých skutečností o Slovenském národním povstání. Redaktor Kulturného života následně bez servítků hovořil o ekonomických problémech, především o negativěch centrálního plánování ve vztahu ke slovenským přírodním, geografickým, dopravním a sociálním specifickým.¹⁷

Po Hyskovo a Kaliského kritických projevech se sjezd zcela vymkl předem připravenému scénáři. Mnozí z delegátů využili možnost po dlouhých letech vlastně poprvé promluvit „od plíc“. Stranické vedení reagovalo pobouřeně. Ještě na sjezdu obhajoval oficiální kulturní politiku Vasil Bilák. Ostřejší slova zvolil v Košicích 12. června 1963 Antonín Novotný. Ohradil se proti článkům Miroslava Hyska v deníku Pravda. Podle Novotného prezentovaly „nesprávné názory“ a představovaly tak „snůšku hysterických výpadů“, a proto v budoucnu nepřipustí „aby pomocí těchto článků, které jsou zveřejňovány v tomto orgánu, byla falešně ovlivňována nejen slovenská, ale i česká veřejnost“. Novotný označil rebelující novináře za bezcharakterní převlékače kabátů, kteří svou činností podporují západní propagandu, rozvířejí národnostní spory mezi Čechy a Slováky a šíří opoziční nálady, čímž podřívají úsilí pracujícího lidu o překonání ekonomických obtíží. Závěrem k tomu poznamenal: „Stojíte v této frontě? Ne, vy stojíte vedle nebo dokonce proti. Tak je třeba vidět vaše vystoupení v současné době.“¹⁸ Vedení SČSN nezaujalo ke slovenským událostem jednoznačné stanovisko. Adolf Hradecký ocenil pozitivní rysy sjezdu, zároveň odmítl některá tvrzení Romana Kaliského.¹⁹

Po pasáži věnované sjezdu slovenských novinářů v roce 1963 pojednal ústřední tajemník SČSN o ožehavé otázce cenzury. Trn v oku většiny žurnalistů představovalo Usnesení předsednictva ústředního výboru KSČ k aktuálním otázkám stranického vedení tisku a ostatních masových prostředků ideového působení z 30. srpna 1966 a tiskový zákon č. 81/1966 Sb. le-

příspěvků z konference 28. 5. 2002 v Bratislavě, ed. Peter Holásek, Mira Baňacká. Bratislava 2003 s. 46–53; Týž: K problematice tzv. slovenského buržoazního nacionalismu. Slovenské historické studie 24, 1998, s. 373–396; Týž, Proces proti tzv. slovenským buržoazním nacionalistům, in: Česko-slovenská historická ročenka. Brno 2005, s. 181–194; Týž, Recidiva boje proti tzv. buržoaznímu nacionalismu v letech 1956–1962, in: Česko-slovenská historická ročenka. Brno 2006, s. 303–314; Barnovský, Michal: Proces s takzvanými slovenskými buržoazními nacionalistami, in: Politické procesy v Československu po roce 1945 a „Případ Slánský“. Sborník příspěvků ze stejnojmenné konference, pořádané ve dnech 14.–16. dubna 2003 v Praze, ed. Jiří Pernes. Brno 2005 s. 158–170; Pešek, Jan: Nepriateľ so stranickou legitímáciou: proces s tzv. slovenskými buržoazními nacionalistami, in: Storočie procesov. Súdy, politika a spoločnosť v moderných dejinách Slovenska, ed. Valerián Bystrický. Bratislava 2013, s. 210–226.

¹⁶ Roman Kaliský (1922–2015), v letech 1946–1948 redaktor deníku Práca, 1948–1953 šéfredaktor deníku Ľud, 1956–1967 pracoval v týdeníku Kulturný život. Za normalizace perzekuován. Od února do srpna 1990 ředitel Slovenskej televízie. Dále působil v Literárním týždenníku, Slovenských národných novinách, v deníku Republika. Pracoval také v Kanceláři prezidenta Slovenské republiky 1993–1994. Autorsky spolupracoval rovněž s periodiky Národná obroda, Koridor a Pravda.

¹⁷ I. zjazd slovenských novinárov, s. 121–122.

¹⁸ Cit. dle: [nesignováno] Za rozkvet našich národů a další upevnění jednoty lidu, in: Rudé právo 16. 3. 1963, s. 3–4.
¹⁹ Hradecký podle stenografického záznamu ze zasedání Předsednictva ÚV SČSN dne 31. 5. 1963 řekl: „Kromě kladných stránek čestného vystoupení delegátů, v nichž se vyznávali ze své lásky ke straně, a konečkonců i velmi upřímně a otevřeně se vyznávali i z chyb, kterých se jako novináři dopouštěli a které ovlivnily veřejné mínění při celé kampani proti buržoazním nacionalistům a kdy vyjadřovali jistě upřímnou bolest nad tím, co se nevinným lidem působilo, zazněly tam podle našeho názoru některé otázky a momenty, které byly přinejmenším velmi podivné nebo s nimiž nebylo možno souhlasit. Bylo to zejména ve vystoupení soudruha Kaliského... Domníváme se, že sjezd opravdu stál v duchu XII. sjezdu KSČ, v duchu rozhodného boje proti pozůstatkům kultu osobnosti, přestože tam bylo několik problémů, s nimiž nebylo možno v plném rozsahu souhlasit.“ Cit. dle: NA, ASYN, kart. 255, Stenografický záznam ze schůze předsednictva SČSN, 31. 5. 1963, s. 21–22.

galizující v Československu cenzuru a činnost Ústřední publikační správy.²⁰ Třebaže při jeho přípravě členové svazu oficiálně působili jako konzultanti, fakticky jim zbyla role pouhých statistiků. Nedokázali například prosadit požadavek na zrušení předběžné cenzury a její nahrazení cenzurou následnou omezenou na případy zveřejnění citlivých údajů.²¹

Vedle tiskového zákona změnil Hradecký zásahy komunistických špiček do příprav a průběhu V. sjezdu SČSN. Promluvil také o genezi kontroverzní pasáže týkající se Literárních novin v závěrečné rezoluci V. sjezdu. Uvedl, že on sám a také ústřední výbor „*podlehl politickému klimatu loňského podzimu*“. Poukázal na chybějící odvahu postavit se proti tlaku nejvyšších stranických míst ve věci administrativně-repressivních zásahů proti rebelujícím umělcům vystoupivším v rámci IV. sjezdu spisovatelů. Nevyločil ani personální změny v předsednictvu a závěrem shrnul devět požadavků předsednictva koncipovaných jako základ budoucího akčního programu novinářské organizace.²²

Swaz chtěl aktivně zasahovat do obrodného procesu a to nejen v profesních záležitostech. Jeho funkcionáři nabyli rychle značného sebevědomí. Zřetelně se to projevilo při formulaci dříve neslychaného požadavku k Novotného odstoupení. Výzvu k abdikaci československého prezidenta přečetl Jiří Kubka.²³ Nejprve upozornil na Novotného vztah k žurnalistům: „*Osobně jste nejednou paušálně ovlivňoval stranické mínění k neprospěchu novinářské práce. Z pozice své velké moci jste potlačoval názory, které se Vám protivily, a uchyloval jste se k administrativním opatřením proti těm, kdo se Vám znelíbili. Ostatně tento styl práce byl příznačný pro všechny oblasti, do kterých jste přímo zasahoval, což způsobilo všeobecné závažné deformace v naší vlasti.*“

Následoval apel k Novotnému, aby dodržoval právní předpisy, neboť „*hlava socialistického státu, která nepřeje svobodě socialistického tisku, rozhlasu a televize, dostává se do rozporu s ústavou*“. Závěr dopisu vyzněl jako výzva k včasnému odchodu: „*Vždyť štěstí socialistické demokracie, které mnohým bývalo dříve odepřeno, je právě v možnosti čestného odchodu. Využijte této velké humanistické vymoženosti a nestavte se do cesty pozitivního vývoje.*“ Návrh dopisu Antonínu Novotnému zůstal pouhým konceptem. Delegáti jej nakonec neodeslali v situaci, kdy považovali Novotného odstoupení za otázku času.²⁴

Nejdéle debatovali přítomní o Hradeckého referátu. Někteří mu vyčítali nekonkrétnost a alibismus, zároveň však varovali před lynčováním generálního tajemníka za dlouholeté působení v čele novinářské organizace.²⁵ Mezi další témata diskuse patřila kritika placených funkcí²⁶, malá akceschopnost nejvyšších orgánů svazu²⁷, požadavek na jejich personální obměnu²⁸, obnova syndikalistického charakteru organizace²⁹, podpora svolání mimořádného sjezdu³⁰ nebo poukaz na ukvapené názorové změny některých členů.³¹

²⁰ Končelík, Jakub: Tiskový zákon č. 81/1966 Sb. jako předěl v konstrukci mediálního systému a jeho kontrolních mechanismů. Právněhistorické studie 41, 2012, č. 1, s. 70–87.

²¹ NA, ASYN, kart. 262, sl. 262/1, Zápis z 3. schůze předsednictva ÚV SČSN, 15. 3. 1968, s. 1–5/7. Identický názor vyjádřil také Adolf Hradecký. Srov. tamtéž, s. 15–36/11.

²² Tamtéž, kart. 218, sl. 218/1, Ústřední výbor 1967–1968, 2. schůze, společné zasedání ústředních výborů SČSN a SSN, 19.–20. 3. 1968, 19. 3. 1968, s. 1/6–1/19, Adolf Hradecký.

²³ Jiří Kubka (1924), syn spisovatele Františka Kubky, redaktor Obrany lidu, 1948–1951 Lidových novin, 1952–1965 Československého vojáka, od roku 1966 byl prvním šéfredaktorem Reportéra a tajemníkem Mezinárodní organizace novinářů v Praze.

²⁴ NA, ASYN, kart. 218, sl. 218/1, Ústřední výbor 1967–1968, 2. schůze, společné zasedání ústředních výborů SČSN a SSN, 19.–20. 3. 1968, 19. 3. 1968, s. 1/19–1/20, Jiří Kubka; 20. 3. 1968, s. 14/2, Vladislav Jisl.

²⁵ Tamtéž, s. 1a/6, Ladislav Zajac; s. 3/3, 3/5, Jan Štern; s. 3/10, Jiří Kubka.

²⁶ Tamtéž, s. 1a/2, Elena Stušková.

²⁷ Tamtéž, s. 2/1–2, Ladislav Zajac.

²⁸ Tamtéž, s. 3/6, Jan Štern; s. 4/2, Andrej Putra.

²⁹ Tamtéž, s. 1a/4, Elena Stušková; s. 3/7, 3/9, Jiří Kubka.

³⁰ Tamtéž, s. 1a/4–5, Elena Stušková.

³¹ Tamtéž, s. 1a/7, Elena Stušková; s. 4/2, Andrej Putra.

Druhý den zasedání, 20. března 1968, rezignoval Adolf Hradecký na funkci ústředního tajemníka svazu. Během pětiletého období v čele novinářské organizace přiznal chyby, odmítl však obvinění z kariérismu i snahu zařadit jej po bok Antonína Novotného.³² Redaktor odborářského deníku Práce Juraj Charvát prezentoval ve svém příspěvku slovenský pohled na problematiku.³³ Zatímco českým žurnalistům šlo o demokratizaci práce novináře a zefektivnění činnosti svazu, jejich slovenští kolegové pokládali za prioritu nahrazení dosavadního asymetrického modelu žurnalistické organizace federativním uspořádáním. Převládalo u nich přesvědčení, že si vlastní problémy dovedou účinněji řešit sami. V praxi by tak analogicky k již existujícímu Svazu slovenských novinářů vznikl Svaz českých novinářů. Jádrem profesního sdružení českých žurnalistů měla být podle Charvátova názoru tehdy právě se formující pražská organizace. Dva samotné svazy by spravovaly národní záležitosti, společné otázky by spadaly do kompetence československého celostátního výboru.³⁴ Podporu federativnímu uspořádání vyslovil redaktor Československého rozhlasu Rostislav Běhal.³⁵ Upozornil na zájem novinářů pracovat bez zásahů cenzurního úřadu a obav před ztrátou zaměstnání v případě vyjádření odlišného názoru od oficiálního stanoviska.³⁶

Následující projevy rozvíjely stávající diskusi v otázce hodnocení práce ústředního tajemníka, tiskového zákona, federalizace svazu. Závěrem dvoudenní diskuse delegáti schválili dopis ústřednímu výboru KSČ, v němž odvolali názory vyslovené na V. sjezdu proti Literárním novinám učiněné pod nátlakem a bez možnosti předchozí diskuse. Nejvyšší orgány svazů doporučily ústřednímu výboru KSČ přehodnotit stanovisko k IV. sjezdu spisovatelů. Dále vyjádřily úmysl podílet se na novele tiskového zákona a připravit mimořádný sjezd. Delegáti zvolili také nové předsednictvo, v jehož čele stál Bohumil Marčák.³⁷ Šéfredaktor brněnské Rovnosti nebyl jmenován ústředním tajemníkem, nýbrž pověřen zastupováním novinářské organizace navenek a řízením předsednictva do konání mimořádného sjezdu.³⁸

Společně zasedání ústředních výborů Svazu československých novinářů a Zvazu slovenských novinářů v Brně abstrahovalo několik zásadních témat z původní názorové tříštění, čímž precizovalo programové priority svazu pro nejbližší období. Personálně obměněné předsednictvo mělo dát veřejnosti i dalším uměleckým a tvůrčím svazům jasný signál o rozchodu s minulostí a započeti nové etapy v činnosti profesní organizace novinářů. Víru ve svobodnou žurnalistickou tvorbu a lepší budoucnost čekal drsný střet s realitou mezinárodní politiky v období studené války. Vpád vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968 posunul veškeré naděje na demokratizaci novinářské činnosti do roviny pouhých přání.

³² Tamtéž, 20. 3. 1968, s. 1/4–2/8, Adolf Hradecký.

³³ Juraj Charvát (1922–2013), redaktor Národnej obrody, Práce, vysokoškolský pedagog, v letech 1970–1989 nesměl publikovat ani učit.

³⁴ NA, ASYN, kart. 218, sl. 218/1, Ústřední výbor 1967–1968, 2. schůze, společné zasedání ústředních výborů SČSN a SSN, 19.–20. 3. 1968, 20. 3. 1968, s. 3/3–4/5, Juraj Charvát.

³⁵ Rostislav Běhal (1922–2007), 1952 nastoupil do Československého rozhlasu, od roku 1962 programovým ředitelem, 1969–1970 působil ve studijním oddělení, následně propuštěn, 1971–1990 skladník v Mototechně, 1990–1991 redaktor Československého rozhlasu.

³⁶ NA, ASYN, kart. 218, sl. 218/1, Ústřední výbor 1967–1968, 2. schůze, společné zasedání ústředních výborů SČSN a SSN, 19.–20. 3. 1968, 20. 3. 1968, s. 5/1–6/8, Rostislav Běhal. Stejný argument opakoval například Jan Štern. Srov. tamtéž, s. 16/1, Jan Štern.

³⁷ Bohumil Marčák (1924–2010), redaktor brněnské Rovnosti a zakladatel Moravského večerníku, za aktivní účast na obrodném procesu musel opustit deník Rovnost. Poté pracoval jako dokumentátor na Masarykově univerzitě v Brně. Po listopadu 1989 působil v redakcích České politiky, Svobodného slova nebo revue s názvem ROK.

³⁸ NA, ASYN, kart. 218, sl. 218/1, Ústřední výbor 1967–1968, 2. schůze, společné zasedání ústředních výborů SČSN a SSN, 19.–20. 3. 1968, 20. 3. 1968, s. 7/1–20/8. Stručná informace o zasedání srov. Novinář roč. 20, 1968, č. 4, s. 111.

Editovaný výtah ze stenografického záznamu je uchovávan v Národním archivu v Praze ve fondu Archiv Syndikátů novinářů. Z prvního dne byly vybrány části úvodního sjezdového projevu Adolfa Hradeckého a návrh dopisu československému prezidentovi Antonínovi Novotnému. Z druhého dne je publikována abdikace Adolfa Hradeckého na funkci ústředního tajemníka svazu i část projevu Juraja Charváta a Rostislava Běhala. Editované výtahy z referátů rezonovaly v pozdější diskusi a tvořily převážnou část programových priorit novinářské organizace v průběhu obrodného procesu.

EDICE

1

1968, 19. březen, Brno. – Stenografický záznam ze společného zasedání ústředních výborů Svazu československých novinářů a Svazu slovenských novinářů.^a

NA, ASYN, kart. 218, sl. 218/1. Originál, strojopis.

[...] ^b

Hradecký: Chtěli jsme podle našich původních představ věnovat toto zasedání otázkám československé vzájemnosti a vzpomínce na padesátileté spožití našich národů a jejich žurnalistiky v jednotném státě. Vývoj situace, tak, jak se vyvinul od první poloviny února, vedl však předsednictva obou svazů k tomu, aby v kontextu událostí, k nimž došlo, se zamyslela především nad aktuálními otázkami naší novinářské organizace. To však vůbec neznamená, že by naše společná schůze měla zcela zapomenout na to, co bylo původním smyslem a cílem tohoto společného zasedání. Veliký obrodný proces, který po lednovém plénu zahájil a jemuž v čele stojí ústřední výbor komunistické strany, umožňuje nám vytýčit nové pohledy, formulovat nové názory a sjednotit naši vůli nejenom na otázky společné minulosti, ale především – a to je daleko důležitější – i na otázky příští budoucnosti našich novinářských organizací, dalších vzájemných česko-slovenských vztahů, na otázky budoucnosti české a slovenské žurnalistiky ve společném státě budovaném na nových základech, na vzájemné důvěře dvou naprosto sobě rovných národů a jejich kultur.

Novináři naší vlasti nejen s radostí, ale i s velkým ulehčením přijali velký obrodný proces, který v naší zemi probíhá. Vždyť novinářská práce i novinářské myšlení znamená neustále spojení s lidmi, s jejich názory, starosti, spojení se vším novým, co samo o sobě je v základech novinářství. Dlouhá minulá etapa vývoje svírala novinářské svědomí a zabraňovala vyjádřit to, co vyjádřit novináři chtěli a mnohdy nemohli. Veliký proces, který nastal po lednovém plénu, začíná přetvářet celý náš život i naši žurnalistiku k těm podobám, k tomu obrazu, jak jej měl vždy před očima Lenin ³⁹.

Tak jako všechny ostatní podobné společenské organizace, máme i my za povinnost posoudit minulý vývoj a říci si jak dál. Dovolte mi, abych trochu obsírněji hovořil k oběma otázkám. Už proto, že téměř pět let stojím v čele této organizace a že jsem za ni, za všechny její členy, za všechny volené orgány cítil a nesl nejvyšší odpovědnost na všech místech. Před vámi, před celou naší organizací, před celou veřejností, i před stranou. Domnívám se, že otevřený, jednostranný pohled, omezený jistě jen mírou poznání, může plně přispět k tomuto celkovému procesu. Začal jsem pracovat ve stranickém tisku v květnu 1945 a plně jsem prožíval onen známý a zdravý model komunistické žurnalistiky, tak jak existoval do února 1948. Prožíval a zažil jsem i onen druhý model naší žurnalistiky, který se začal vytvářet

---

^a Dokument je publikován ve výtahku.

^b Vypuštěny uvítací projevy.

³⁹ Vladimír Iljič Lenin (1870–1924), ruský revolucionář a politik.

po roce 1948, především po I. sjezdu svazu novinářů a po zásazích soudruha Gottwalda⁴⁰ do naší žurnalistiky. Všichni víme, že tyto zásahy z gruntu začínaly měnit naše novinářství nejen z hlediska tzv. uklidňování tisku, nejen z hlediska bezduchého přizpůsobování se vzorům cizím, nikoli naše vlastní, že to vedlo k vymycování osobních novinářských stanovisek, k poklesu autority, omezování funkce tisku na pouhou osvětářskou a organizující činnost, že docházelo k přetváření tisku na oficiální mluvčí vládnoucích skupin, že docházelo k bezhlavé citátománii, ale i k propůjčování novinářského pera k útokům a štvanicím proti velkým zjevům naší kultury, Seifertovi⁴¹, Novomeskému⁴², Bieblovi⁴³ a dalším i na podporu politických procesů, že vývoj vedl až k postupnému vystřízlivění po roce 1956. Ovšem ani tehdy nemohla naše žurnalistika dojít ke své vlastní seberealizaci, neboť i nadále byla sevřena do krunýře pouhého vykonavatele pokynů, vycházejících mnohdy a podle z vůle mocného jedince.

Historickým mezníkem, i když omezeným svou dobou, byl I. sjezd Svazu slovenských novinářů v roce 1963 a statečné mužné vystoupení Miroslava (!) Hysky⁴⁴ a řady dalších soudruhů, kteří první pročitli a na svůj vpror zнову vepsali heslo statečnosti, pravdy, odvahy nesloužit zlému, nýbrž pouze a jedině svému lidu, své zemi, její budoucnosti, své straně a skutečným jejím socialistickým, humanistickým ideálům. Do dnešního dne prožíváme tyto chvíle vzrušení a čistých lidských emocí, jimž se sice zkrátka dostalo potvrzení odvoláním Viliama Širokého z funkce předsedy vlády⁴⁵, ale kterým se dostalo i odsouzení ve známém vystoupení Antonína Novotného v Košicích a stanoviskem stranického vedení. Naši slovenští přátelé si jistě vzpomenou na to, jak kdo z české delegace na tomto historickém I. sjezdu vystoupil i na to, že ústřední výbor Svazu československých novinářů se nikdy nepropůjčil přes neustálé nátlaky k tomu, aby odsoudil I. sjezd Svazu slovenských novinářů. Myslíme, že bude správné v zájmu historie vydat nyní urychleně materiály z I. sjezdu Svazu slovenských novinářů a to nikoli tak, jak byly zkráceně zveřejněny ve slovenském tisku, ale podle plněho stenografického záznamu.⁴⁶ Jsme povinni tak učinit nejenom před historií, ale i tváří v tvář dnešku i zítřku. Naše společné zasedání by mělo vyzvat i ty soudruhy, kteří byli vysláni z Prahy do Bratislavy „napravit“ našim slovenským kolegům hlavu a současně i předsednictvo ústředního výboru Komunistické strany Slovenska, aby změnilo své stanovisko k I. sjezdu Svazu slovenských novinářů. A aby byl veřejně přehodnocen statečný postoj soudruha Klokoče⁴⁷, který na svou osobní zodpovědnost dal vytisknout Hyskův projev a byl za to stranicky potrestán.

[...]^c

⁴⁰ Klement Gottwald (1896–1953), v letech 1929–1935 poslanec Národního shromáždění republiky Československé za KSČ, 1929–1945, 1951–1953 předseda ÚV KSČ, 1946–1948 předseda vlády, 1948–1953 československý prezident.

⁴¹ Jaroslav Seifert (1901–1986), český básník, spisovatel, novinář a překladatel. Jediný český nositel Nobelovy ceny za literaturu.

⁴² Ladislav Novomeský (1904–1976), slovenský básník a politik, člen Komunistické strany Slovenska, člen Sboru povernikov. V roce 1950 obviněn tzv. buržoazního nacionalismu, o čtyři roky později odsouzen na 10 let vězení, 1956 podmínečně propuštěn, 1963 rehabilitován.

⁴³ Konstantin Biebl (1898–1951), český básník, člen Skupiny surrealistů v ČSR.

⁴⁴ Správně Miroslav Hysko (1917–1977), redaktor Pravdy, 1948–1949 právník československého vyslanectví ve Varšavě, vědecký pracovník a ředitel Novinářského studijního ústavu, 1972–1976 působil v Institutu pro výzkum masovokomunikačních prostředků v Bratislavě.

⁴⁵ Viliam Široký (1902–1971), komunistický politik, 1950–1953 ministr zahraničních věcí, 1953–1963 předseda vlády.

⁴⁶ Stranické vedení odmítlo sjezdový protokol otisknout z obav před reakcí veřejnosti, ačkoli jednotlivé referáty byly připraveny k publikaci v časopise *Novinář*. Výtah ze stenografického protokolu vyšel až v roce 1968.

⁴⁷ Ondrej Klokoč (1911–1975), v letech 1958–1968 šéfredaktor deníku *Pravda*, 1968–1975 předseda Slovenské národní rady.

^c Vypuštěna pasáž o platové úpravě z roku 1965.

Pro správné pochopení i kvalifikaci onoho období byla situace v přípravě tiskového zákona. Chceme tuto otázku již přímo spojit i s V. sjezdem naší novinářské organizace.

Ve svazu se po řadu let volalo po novelizaci tiskového práva. Není třeba připomínat všechen ten zmatek nejrůznějších platných či překonaných publikovaných i tajných usnesení a vyhlášek, nižších než jsou zákonné normy. Na návrhu zákona se pracovalo dlouho. Samozřejmě, že došlo i na otázky cenzury. V zájmu historie je třeba říci, že představitelé svazu hájili od počátku stanovisko, že politická cenzura v naší zemi být nemá a má-li nějaký dohled existovat, pak má být prováděn následně a jen nad skutečným tajemstvím, jehož seznamy mají být podstatně zúženy. Byli jsme od počátku proti tomu, aby tento dohled byl zařízením ministerstva vnitra. Je rovněž třeba říci, že zásady návrhu zákona se pojednávaly většinou bez účasti zástupců svazu v řadě orgánů. A je snad pochopitelné, že od jednání k jednání se věci měnily k horšímu. Ještě někdy v září 1965 byl předložen ideologickým oddělením právní komisi ústředního výboru Komunistické strany Československa jeden z návrhů zásad, kde se sice již hovořilo o předběžném dohledu, ale výslovně jenom z hlediska dodržení jednotlivých ustanovení trestního zákona. Největší ránu našim představám však dalo stanovisko předsednictva ústředního výboru Komunistické strany Československa z dubna 1966 k zásadnímu návrhu tiskového zákona. Práce pak pokračovaly a představitelé svazu byli již více méně jen svědky, i když se snažili do poslední chvíle udržet alespoň trochu přijatelné formulace. Po schválení usnesení předsednictva o stranickém řízení tisku ze září 1966 mnoho prostoru pro poctivé úsilí funkcionářů svazu už nezbylo.

[...] ^d

Jiná ovšem byla litera zákona, zejména § 17 odstavec 4, který poskytoval Ústřední publikační správě právo upozornit šéfredaktora a vydavatele, případně, když je „obsah informace v rozporu s jinými zájmy společnosti“. Bohužel, tento paragraf doprovodilo do života cestou moci politické usnesení, především ta část usnesení předsednictva ústředního výboru Komunistické strany Československa ze září 1966 o stranickém řízení tisku, které považovalo státní cenzurní orgán za pomocný článek politického ideového řízení. Chci v této souvislosti naprosto poctivě prohlásit, že nikdo ze Svazu československých novinářů ani jeho ústředního výboru, ani předsednictva neměl účast na těchto formulacích. Je rovněž třeba prohlásit, že tímto zákonu předcházejícím usnesením (!) předsednictva ústředního výboru Komunistické strany Československa došlo ke zcela vědomému porušení a torpédování zákona. Stejným porušením zákona bylo, že svaz novinářů, který podle zákona má konzultativní statut, nedostal ke konzultaci a vyjádření návrh statutu Ústřední publikační správy. Chci rovněž ústřednímu výboru sdělit, že ještě ve třetí verzi referátu připravovaného pro V. sjezd bylo řečeno: „Stojí ovšem za úvahu některé podněty přednesené v předsjezdových shromážděních: – ponechání Ústřední publikační správy jediné a výlučné práva nad dohledem státního tajemství a zvýšení informovanosti a v důsledku toho i zpřísnění politické odpovědnosti šéfredaktorů se všemi důsledky, které by z toho mohly vyplynout nebo začlenění Ústřední publikační správy do ministerstva kultury tak, jak je tomu ve Svazu sovětských socialistických republik.“ Taková formulace v hlavním referátu sama o sobě předpokládala novelizaci zákona. Byl to sekretariát ústředního výboru Komunistické strany Československa, který v pokynech pro další práci na sjezdovém referátu zahrnil navrženým formulacím.

[...] ^e

Chci nyní přejít k dalším otázkám, jež souvisely s přípravou V. sjezdu. Hovořil jsem již o tom, jak prostřednictvím stranických skupin byla ideově zpracována skupina komunistů v předsednictvu i ústředním výboru. Je třeba dělit, že první, třetí a čtvrtá verze návrhu referátu,

^d Vypuštěna pasáž o snaze svazu změnit licenční systém pro vydávání časopisů a obecné úvahy za jaké programové priority se postavil ústřední výbor na V. sjezdu ČSČSN.

^e Vypuštěna pasáž o přípravě rezoluce na V. sjezdu ČSČSN o materiálních a sociálních podmínkách práce novináře.

dříve než byla předložena svazovým orgánům, nebo i po jejich projednání ve svazových orgánech, byla vyžádána ideologickým oddělením a do ní byly na základě přímých pokynů vkládány nejrůznější změny. Vzpomněl jsem již oné změny, jež se týkala de facto návrhu na novelizaci zákona a zařazení Ústřední publikační správy pod ministerstvo kultury a informací. Je třeba vzpomenout i schůze vedení ideologického oddělení k první verzi a schůze sekretariátu ústředního výboru Komunistické strany Československa při projednávání třetí verze. Z této schůze byly tlumočeny přímé pokyny Antonína Novotného, Hendrycha⁴⁸ a Kouckého⁴⁹, které vedly ke konečným formulacím sjezdového referátu, zejména v pasážích o Literárních novinách. Musím poctivě přiznat, že ne všem těmto příkazům a pokynům jsme měli odvahu se postavit. Stanovisku Vladimíra Kouckého, že přeháníme stavovské zájmy – ano.

[...] ^f

Zde, na tomto místě, chci hovořit za starý ústřední výbor, ale i za sebe.

Je třeba říci, že já sám a ústřední výbor spolu se mnou podlehl politickému klimatu loňského podzimu. Projevilo se to především v hodnocení IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů a vystoupení tří našich novinářských kolegů Liehma⁵⁰, Klímy⁵¹ a Vaculíka⁵² na tomto sjezdu. Považuji za naprosto poctivé jménem svým a jménem ústředního výboru před V. sjezdem říci, že jsme byli nebo alespoň já sám, že jsem byl, zmaten tím, co na spisovatelském sjezdu probíhalo. Účastnil jsem se pouze prvního sjezdového dne, celou řadu vystoupení jsem si mohl přečíst až v listopadu, Vaculíkův projev sice dříve ale v zahraničním tisku, což mě velmi překvapilo. Četl jsem však vystoupení a stanovisko skupiny 21 spisovatelů k průběhu IV. sjezdu přednesené Miroslavem Válkem.⁵³ V této skupině byla řada spisovatelů, kterých si hluboce vážím a mnozí z nich jsou mými osobními přáteli. Jejich prohlášení, které zde nechci citovat, ale které vešlo do historie oné doby, vykonalo na mě i jistě na celý ústřední výbor jistý vliv.

Byl bych rád, kdyby bylo možno dnes pochopit i psychologický nátlak, který vykonával Antonín Novotný spolu s Jiřím Hendrychem dne 21. září minulého roku na Pražském hradě u příležitosti setkání s velkou skupinou novinářů a kde označil a významnými slovy i pomlkami zdůraznil, že má v rukou důkazy, že IV. spisovatelský sjezd byl připravován nepřátelskou emigrací v Paříži a jeho organizátoři si byli v Paříži pro radu.

V září se sešel ústřední výbor strany, který za absence 2 hlasů, které se zdržely, odsoudil spisovatelský sjezd a usnesl se na oněch známých administrativních opatřeních proti Literárním novinám a jejich redaktorům.

Za této situace se scházel V. sjezd. Je třeba ještě doplnit, že sehrála svou úlohu i stranicá kážeň členů ústředního výboru a snad i obava z chaosu, který by mohl nastoupit před 50. výročí Velké říjnové socialistické revoluce, obava z represe na všech novinářích, i otevřené návody Svobodné Evropy⁵⁴ následovat spisovatelský sjezd. To vše snad vedlo nejenom

⁴⁸ Jiří Hendrych (1913–1979), od konce 50. let patřil k nejbližším spolupracovníkům Antonína Novotného, v letech 1946–1971 byl členem ÚV KSČ a současně (1948–1969) poslancem Národního shromáždění, 1965–1968 předseda ideologické komise ÚV KSČ.

⁴⁹ Vladimír Koucký (1920–1979), v letech 1955–1958 šéfredaktor Rudého práva, 1958–1968 tajemník ÚV KSČ, 1963–1965 vedl ideologickou komisi ÚV KSČ.

^f Vypuštěna pasáž o polemice s Vladimírem Kouckým.

⁵⁰ Antonín Jaroslav Liehm (1924), filmový a literární kritik. Od roku 1961 člen redakce Literárních novin. Po roce 1968 odchází do emigrace. Za projev na IV. sjezdu spisovatelů vyloučen z KSČ.

⁵¹ Ivan Klíma (1932), spisovatel a dramatik. Redaktor Květu, Literárních novin, Literárních listů, Května, Plamene a Orientace. Za projev na IV. sjezdu spisovatelů vyloučen z KSČ.

⁵² Ludvík Vaculík (1926–2015), spisovatel a publicista. Od roku 1965 redaktor Literárních novin. Za projev na IV. sjezdu spisovatelů vyloučen z KSČ. Autor manifestu Dva tisíce slov, signatář Charty 77.

⁵³ Jedná se o dopis přednesený slovenským spisovatelem Vojtěchem Mihálíkem v druhý den IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů (28. 6. 1967). Srov. IV. sjezd, s. 149–150; J. Mervart: Naděje, s. 209–210.

⁵⁴ Mysleno Rádio Svobodná Evropa.

ústřední výbor k tomu, že schválil hlavní sjezdový referát, ale i všechny účastníky sjezdu, že žádný z nich se neodvážil vystoupit jinak, než vystoupil.⁵⁵ Myslím, že není příliš správné od některých účastníků sjezdu zdůvodňovat svou tehdejší mlčenlivost tím, že měli ženu a děti. Myslím, že je naprosto poctivé říci, že scházela odvaha vystoupit proti v krátké době před tím formulovanému stanovisku ústředního výboru strany, ani proti vystoupení stranické delegace vedené Jiřím Hendrychem. Myslím, že nemáme právo obviňovat delegáty V. sjezdu výboru strany, že tři týdny před tím hlasovali pro rezoluci záříjového pléna.

Byla to prostě taková doba, byl to takový model disciplíny a chápání stranických povinností. To je, myslíme, třeba pochopit ne proto, abychom měli všichni, jak tu jsme, kteří jsme na tomto sjezdu byli přítomni a kteří jsme z něho v tajných volbách vyšli jako funkcionáři svazu – nějakou omluvu před vlastním svědomím, hostií a budoucností, ale abychom si jednou provždy uvědomili, že něco podobného nás, tuto zemi, tuto společnost, naši stranu už nesmí potkat. Je také zcela jasné, že my všichni, kteří máme v sobě kus cti, musíme a jsme povinni veřejně odvolat to, co bylo řečeno, že tato povinnost je především na mě, který z pověření ústředního výboru referát přednesl. Navrhl jsem předsednictvu a předsednictvo to ústřednímu výboru doporučuje, aby bylo z našeho dnešního zasedání vydáno samostatné zvláštní usnesení třeba ve formě dopisu ústřednímu výboru strany, které by jednak revokovalo pasáže referátu ústředního výboru, které jsem přednesl i dopisu, který delegáti sjezdu poslali ústřednímu výboru Komunistické strany Československa. Předsednictvo rovněž doporučuje vyzvat ústřední výbor strany, aby revokoval celé usnesení ústředního výboru Komunistické strany Československa ze září 1967, nejenom administrativní opatření proti Literárním novinám a komunistům z nich. Předsednictvo se domnívá, že takový postup je nejenom správný, ale i nanejvýš čestný a je v zájmu i toho, aby se něco podobného v socialismu již nikdy neopakovalo.

[...]⁵⁶

Předsednictvo se na dvou svých posledních schůzích široce zabývalo celou naší budoucností svazu a jeho budoucí činností.⁵⁶ Došlo po obsáhlé diskusi k některým závěrům, které předkládá oběma ústředním výborům k posouzení i jako příspěvek pro budoucí akční program svazu.

1. Předsednictvo se domnívá, že by bylo správné, kdyby se Svaz československých novinářů vrátil zpět i právně do Národní fronty již i proto, že převedení svazu do péče ministerstva kultury a informací bylo jednak provedeno administrativně, bez našeho souhlasu a i proto, že to byl pokus – uplatněný ostatně vůči všem ostatním společenským a tvůrčím organizacím – postavit je pod státní kuratel.

2. Předsednictvo se domnívá, že by v příštích stanovách svazu měla být jasně vyjádřena zásada, která vyjde ze skutečnosti, že základem československé státnosti je dobrovolné rovnoprávné soužití všech národů a národností republiky. Je sice pravda, že nás svaz našel již před pěti lety, na rozdíl od jiných společenských organizací určitou cestu tím, že Svaz slovenských novinářů svolal svůj vlastní I. sjezd a byla dána široká možnost uplatnění novinářské organizace na Slovensku. Předsednictvo se však domnívá, že přišel čas, aby ve stanovách svazu byl vyjádřen symetrický model organizačního uspořádání a to tak, aby vedle sebe pracovaly dva zcela rovnoprávné novinářské svazy – Svaz českých novinářů a Svaz slovenských novinářů – a aby byly vytvořeny malé celostátní orgány pro řízení společných věcí. V tom smyslu by měla při Svazu českých novinářů pracovat polská a německá sekce a u Svazu slovenských novinářů maďarská a ukrajinská sekce.

⁵⁵ Vypuštěna pasáž sumarizující události v novinářské organizaci od 16. ledna do poloviny března 1968.

⁵⁵ K tomu srov. NA, ASYN, kart. 260, 38. schůze předsednictva ÚV SČSN, stenografický záznam jednání, 6. 10. 1967; kart. 217, sl. 217/3, zápis z 22. schůze ÚV SČSN, 12. 10. 1967.

⁵⁶ NA, ASYN, kart. 262, sl. 262/1, 4. schůze předsednictva ÚV SČSN, 15. 3. 1968; 5. schůze předsednictva ÚV SČSN, 18.–20. 3. 1968.

V nových stanovách svazu by mělo být upraveno i daleko samostatnější postavení krajských organizací, nově vyjádřeno i postavení klubů a sekcí a zde zakotveny i jejich vazby na mezinárodní organizace. Nové stanovy svazu by měly řešit i postavení skupin našich členů v jednotlivých redakcích.

3. Předsednictvo se domnívá, že Svaz československých novinářů by měl být skutečnou politickou a zájmovou organizací a dává ústřednímu výboru k úvaze, zda by neměl být nově vyjádřen i náš vztah odborovému hnutí, nebo dokonce, zda by svaz neměl převzít odborovou úlohu.

4. Předsednictvo se domnívá, že je sice správné rozhodnutí předsednictva ústřednímu výboru Komunistické strany Československa ze 4. března, jímž byla zrušena ta část usnesení ze září 1966, která ukládala jiná než zákonná práva Ústřední publikační správě. Nicméně, je však toho názoru, že by bylo správné zrušit toto usnesení vcelku, neboť se opírá o vyložení administrativní formy řízení jak vůči šéfredaktorům a vydavatelům, tak i svazu novinářů. Po léta byly společenské organizace budovány jako nástroj centrálních direktiv, pák a převodů ze shora dolů a bylo jim znemožňováno, aby tvorba jednotlivých rozhodnutí orgánů společenských organizací byla výsledkem demokratického jednání. Domníváme se, že zrušení tohoto usnesení o direktivním stranickém řízení tisku, rozhlasu a televize, je přežitkem starého modelu a že by mělo být vcelku zrušeno.

Za těchto nových podmínek by tedy ve stanovách svazu mělo být vyjádřeno skutečné právo a vliv všech členů svazu na vypracování a tvorbu politické linie svazu. Je třeba říci, že staré stanovy až příliš připomínají schematismus stranický. Bylo by jistě správné, aby se příští stanovy vrátily znovu k funkci neuvolněného předsedy svazu, aby se však vrátily k operativnímu sekretariátu, jehož zrušení se stále znovu a znovu projevuje jako nesprávné a je i jednou z příčin, proč s takovými obtížemi se zvládají a postupují v realizaci jednotlivé závěry V. sjezdu.

Z těchto, i když nejenom z těchto důvodů, došlo předsednictvo ústředního výboru k názoru, že by bylo správné a potřebné svolat nejpozději do konce roku mimořádný sjezd svazu, který by přijal novou akční platformu, nové stanovy, vyjádřil ve smyslu, jak bylo řečeno, i nové uspořádání a postavení obou novinářských organizací a pochopitelně, aby zvolil i nové svazové orgány. Předsednictvo věří, že ústřední výbory posoudí tento námět a přijmou příslušná usnesení, o svolání mimořádného sjezdu.

5. Předsednictvo již dvakrát projednávalo stav prací na novele tiskového zákona. Předsednictvo se domnívá, že návrh této novely by měl být předložen příští rádné květnové schůzi ústředního výboru tak, aby s ní mohl svaz iniciativně vystoupit. Domnívá se rovněž, že tiskový zákon musí zrušit jakoukoliv předběžnou cenzuru a daleko výrazněji kodifikovat právo každého občana být plně a o všem informován. V této společnosti nesmí existovat žádná směrnice nebo předpis o čem smějí nebo nesmějí být lidé informováni. Předsednictvo se rovněž domnívá, že je nutno umožnit odlišení oficiálních stanovisek státu, strany a publicistiky a že ani stranický tisk nemůže být plně ztotožňován s oficiálními státními stanovisky. Předsednictvo se domnívá, že je na čase zřídít k tlumočení oficiálních státních stanovisek vládní deník. Jsme přesvědčeni, že když bude k tomu dostatek vůle, že se najde papír, tiskárna, redakční místnosti, o redakci již nemluvě.

6. Vycházejí ze skutečnosti, že příští ústava republiky, svazové stanovy a především zájem socialismu a občanů tohoto socialistického státu má a musí spočívat na co nejširší informovanosti a svobodě slova i svobodě myšlení, domnívá se předsednictvo, že by měla být vydána deklarace práv občanů této země na plnou a svobodnou informovanost o všech otázkách života doma a v zahraničí.

7. Předsednictvo soudí, že by toto shromáždění mělo odeslat ústřednímu výboru strany dopis, v němž by byla veřejně revokována ta stanoviska V. sjezdu, jež se týkala Literárních

novin a našich kolegů, kteří v nich tehdy pracovali. Tento dopis by měl vyslovit i žádost, aby ústřední výbor strany revokoval svá stanoviska k IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů.

8. Předsednictvo se domnívá, že k projednání návrhu akčního programu je třeba využít aktivity všech členů svazu. Domnívá se rovněž, že by toto shromáždění mělo vyslovit souhlas se svoláním celostátní konference svazu nejdéle do konce května tohoto roku.

9. Předsednictvo se rovněž domnívá, že by bylo správné, kdyby toto kvalifikované shromáždění českých a slovenských novinářů odeslalo Antonínu Novotnému naléhavou výzvu, aby odstoupil ze svých funkcí, nebránil dalšímu demokratickému vývoji. Předsednictvo předloží oběma ústředním výborům v tomto smyslu příslušný návrh.

Předsednictvo je přesvědčeno, že přednesený pokus o politickou analýzu celého dlouhého období vývoje naší žurnalistiky i pohledů na klima, v němž byl připravován a konal se V. sjezd, a stejně tak i návrhy, s nimiž dnes přichází před oba ústřední výbory, jednak odpovídají naléhavým potřebám dneška a že mohou významnou měrou přispět naší straně a celé naší společnosti v neustálém prohlubování procesu obrody, k prohlubování i zásad demokracie i vskutku humanistického obsahu československého socialismu.

[...] ^h

Soudruh Kubkaⁱ: Vážený soudruhu, ústřední výbory Svazu československých novinářů a Svazu slovenských novinářů na svém společném zasedání v Brně dne 19. března 1968 se zabývaly problémy novinářské práce v posledních letech. Při tomto posuzování nemohly opomenout soustavně nepříznivý vliv Vašich názorů na konkrétní činnost novinářů. Ať toto nepochopení poslání novinářské práce vyplývalo z jakýchkoliv subjektivních důvodů, objektivně způsobilo vážné škody na formování veřejného mínění, upevňování demokratických a čestných vztahů v naší společnosti a vážně narušilo vzájemný soulad a spolupráci našich bratrských národů, Čechů a Slováků i ostatních národností.

V období, kdy jste plně uplatňoval své názory ve vysoké stranické a státní funkci, byla příležitost urychlit rozvoj našeho státu a vzájemné porozumění našich národů i tím, že jste mohl podporovat širokou a svobodnou výměnu názorů na všechny aktuální problémy, rozvázat jazyk lidem a tím i jejich nadšení a iniciativu. Bohužel, pravý opak byl skutečností. Osobně jste nejednou paušálně ovlivňoval stranické mínění k neprospěchu novinářské práce. Z pozice své velké moci jste potlačoval názory, které se Vám protivily, a uchyloval jste se k administrativním opatřením proti těm, kdo se Vám znelíbili. Ostatně tento styl práce byl příznačný pro všechny oblasti, do kterých jste přímo zasahoval, což způsobilo všeobecné závažné deformace v naší vlasti.

I když zde nechceme vypočítávat a přisuzovat pouze Vám vše, co bylo nedobrého, je třeba říci; hlava socialistického státu, která nepřeje svobodě socialistického tisku, rozhlasu a televize, dostává se do rozporu s ústavou.

Vaše neustálé obavy z publikování smělých názorů a Vaše úsilí bránit uveřejnění rozličných a rozdílných mínění bylo nesprávné. Uznejte, že současný názorový kvas nejen naší socialistickou společností neohrožuje, ale významně prospívá k jejímu rozvoji.

Ani nepochopení vývojových tendencí a nesprávné rady a informace, kterých se Vám snad dostávalo, Vás nemohly opravňovat k tomu, abyste plnou vahou své autority uváděl v omyl své spoluobčany, pokud jde o závažné problémy našeho života. Jako jeden z příkladů uvedme třeba Vaše stanovisko k I. sjezdu Svazu slovenských novinářů, vyslovené veřejně v Košicích 13. června 1963.

---

^h Vypuštěna pasáž, kde delegáti schválí členy návrhové komise.

ⁱ Čte návrh dopisu prezidentu republiky.

Tento náš dopis nechce stavět na pranýř a svalovat na Vás veškerou odpovědnost, jak to bývalo zvykem ještě v nedávné minulosti. Chceme jen říci, že v naší společnosti tam, kde chybějí síly a pochopení, nestačí subjektivní přesvědčení o vlastní dobré vůli a je třeba počekat místo těm, kdo dokazují, že jsou schopni vést naši věc účelněji a osvěteněji k cíli.

Vždyť šťestí socialistické demokracie, které mnohým bývalo dříve odepřeno, je právě v možnosti čestného odchodu. Využijte této velké humanistické vymoženosti a nestavte se do cesty pozitivního vývoje.

Ústřední výbor SČSN⁵⁷
Ústřední výbor SSN⁵⁸

[...]^j

2

1968, 20. březen, Brno. – Stenografický záznam ze společného zasedání ústředních výborů Svazu československých novinářů a Svazu slovenských novinářů.^k

NA, ASYN, kart. 218, sl. 218/1. Originál, strojopis.

[...]^l

Hradecký: Jsem šťasten, že ta moje máma toto nemohla slyšet, protože leží v domově důchodců a myslím, že by to pro ni nebylo dobré.

Chci z tohoto místa znovu říci: udělal jsem chyby. Je správné, abyste mě za ně kritizovali, je správné, aby si z mých chyb vzali poučení jiní lidé. Já si z nich své poučení do života dál ponesu. Ale, soudruzi, nemohu souhlasit s tím, že bych měl stát na jedné lodi, na jednom břehu s Antonínem Novotným, Pastyříkem⁵⁹ a s těmi lidmi. To nemohu, soudruzi, poněvadž to by bylo proti mému přesvědčení i proti tomu, co jsem vždy v životě dělal. Ovšem, soudruzi, nemohu pracovat v čele této organizace. Nemohu. Jsem hluboce lidsky citově dotčen. Připadám si dnes jako Herodes⁶⁰, nebo Nero⁶¹, dostávám anonymní dopisy, prostě situace je taková, že v novinách se ptají, kdy Hradecký vyvodí důsledky ze svých chyb a ze své kritiky. Soudruzi, já nechci a nemohu odejít prostě pro to, že jsem stejný jako tito lidé. Nikoliv. Takovou situaci nemohu přijmout, ale nemohu tuto práci dělat dál, nemohu, nemám k ní sil, nikoli politických, nemám k ní fyzických sil, nemám k tomu nervy a nemohu prostě, protože jsem člověk, který jestliže někomu někdy nepomohl, tak rozhodně žádnému záměrně neublížil.

Jsem hluboce dotčen a hluboce lidsky uražen. Prosim Vás, abyste se rozhodli přijmout tato moje naprosto upřímná slova, která, věřte, neměla jiný smysl, ani Vás nijak ovlivňovat, nýbrž Vám pouze a pouze vysvětlit moje stanovisko i moji osobní lidskou situaci.

[...]^m

Charvát: Pokud jde o náš druhý sjezd v Bratislavě⁶², tak tam se situace vyvinula takto:

Několik málo dní před tímto sjezdem se konala menší novinářská recepce v budově rozhlasu, která byla svolána z příčin téměř soukromých. Byl to uzavřený kruh předních brati-

⁵⁷ Zkratka Svazu československých novinářů.

⁵⁸ Zkratka Svazu slovenských novinářů.

^j Vypuštěno rozhodnutí delegátů jednat o dopise následující den jednání a další referáty prvního jednacího dne.
^k Dokument je publikován ve výňatku.

^l Vypuštěn projev Michala Štrbáka. Vypuštěna pasáž přibližující vývoj vztahů mezi Svazem československých novinářů a Svazem československých spisovatelů i jeho reakce na kritiku dosavadního vedení Svazu československých novinářů.

⁵⁹ Miroslav Pastyřík (1912–1995), 1967–1968 předseda Ústřední rady odborů, 1970–1975 vedoucí nakladatelství Orbis.

⁶⁰ Herodes (73? p. n.l.–4 n. l.), král Judeje, vojevůdce, spojenec Říma.

⁶¹ Nero (37–68), římský císař v letech 54–68 pocházející z julsko-klaudijské dynastie.

^m Vypuštěn referát Edity Pačajové a část referátu Juraja Charváta.

⁶² II. sjezd Svazu slovenských novinářů se konal ve dnech 3. a 4. 10. 1967 v Bratislavě.

slavských novinářů. Na tuto schůzku se neočekávaně dostavil soudruh Biľak⁶³ⁿ a v rozhovoru s novináři naznačil, že vztahy mezi soudruhem Novotným a Dubčekem⁶⁴ se nebyvalou měrou přiostrují a že je třeba nyní uvážit, že k jakékoliv situaci by došlo v Bratislavě, která by mohla zavdat příčinu pro oslabení pozice Dubčeka, takže by to nesloužilo nejbližšímu vývoji, který se očekává. Novináři toto myslím vcelku pochopili, a proto druhý sjezd slovenských novinářů měl takový průběh. Na druhé straně je třeba říci, že soudruzi nám situaci usnadnili potud, že na rozdíl od Prahy od nás nežádali nějaké stanovisko, ani ke sjezdu spisovatelů, ani k Literárním novinám.

Já osobně jsem si mysl, že přes tuto situaci nebylo by správné, některé zásady, které se u nás tradovaly od našeho prvního sjezdu opustit, a zejména ne ty zásady, o kterých jsem si mysl, že by mohly zkomplikovat situaci soudruha Dubčeka.

[...]°

Je třeba říci, že ani na stranické skupině předsednictva, na stranické skupině sjezdových delegátů, ani na samotném našem sjezdu ani jediný delegát nevystoupil s protestem, ani s dotazem, proč vlastně opouštíme náš volební systém, který skutečně v revolučních dnech našeho prvního dne v roce 1963 vznikl.

Myslím, že v tom případě pasivita našich delegátů šla příliš daleko a nemůžeme nyní uznávat názor některých soudruhů, kteří si vzpomínají až teprve dnes, po půlroce a kteří vyhláší, že volby byly nedemokratické a podobně. I za této situace podle mého názoru bylo v moci delegátů, aby tuto maličkost nebo formalitu změnilo.

Nyní bych chtěl zaujat stanovisko k soudruhovi Hradeckému, stanovisko svoje a seznámit Vás s názory, které odznely na plénu ústředního výboru Svazu slovenských novinářů před týdnem v Bratislavě. Na soudruha Hradeckého se mi díváme takto: s jeho příchodem do svazu, s tím, kdy nastoupil funkci generálního tajemníka svazu, nastala v našem svazu radikální změna a to po všech stránkách k lepšímu. Svaz, který pod vedením soudruha Dolejšího⁶⁵ neznamenal nic, který, když už něco udeřal, tak všechno dělal proti novinářům, v období mezi IV. a V. sjezdem dosáhl vynikajících výsledků, o kterých se netřeba šířit, poněvadž jsou všeobecně známy. Toto období, pokud je mi známo, většina mých kolegů hodnotí jednoznačně kladně. Stejně všichni slovenští novináři jednoznačně kladně hodnotí vztahy soudruha Hradeckého ke slovenským novinářům, zvláště k našemu I. sjezdu. Soudruh Hradecký se prvního sjezdu zúčastnil, pěkně tam vystoupil, na prvním zasedání ústředního výboru Svazu československých novinářů na Roztěži⁶⁶ v roce 1963 po tomto našem I. sjezdu, kdy někteří členové ústředního výboru vystupovali proti nám [...]p, třeba říci, že soudruh Hradecký své stanovisko nezměnil a on nikdy proti I. sjezdu slovenských novinářů jako takovému nevystoupil. V dalších letech v podstatě vycházel vstříc našim požadavkům.

Soudruh Hradecký v posledních letech byl též šéfredaktorem. Reportér⁶⁷ má na Slovensku bohužel slabý obdýt, takže to vy budete vědět lépe než my, ale domníváme se, že v tomto časopise, jehož šéfredaktorem fakticky od jeho založení byl soudruh Hradecký, nikdy nebylo

⁶³ Vasil Biľak (1917–2014), v letech 1954–1989 člen ÚV KSČ, poslanec Slovenské národní rady, Národního shromáždění Československé socialistické republiky a Federálního shromáždění.

ⁿ Vypuštěna pasáž o jednání předsednictva ústředního výboru Svazu československých novinářů z 31. 5. 1963.

⁶⁴ Alexander Dubček (1921–1992), od roku 1963 první tajemník ÚV KSS, od 5. 1. 1968 do 17. 4. 1969 první tajemník ÚV KSČ. Poté předseda Federálního shromáždění a vyslanec v Turecku, 1970 vyloučen z komunistické strany. V letech 1989–1992 předseda Federálního shromáždění.

^o Vypuštěna pasáž o možném způsobu volby členů ústředního výboru svazu.

⁶⁵ Vojtěch Dolejší (1903–1972), šéfredaktor deníku Práce (1950–1953), Rudého práva (1953–1955), Tvorb (1956–1962) a Květu (1963–1966). Předseda Svazu československých novinářů v letech 1951–1963.

⁶⁶ Míneňo svazové rekreační středisko na zámku Roztěž u Kutné Hory.

^p V textu chybně uveden jako Billiak.

⁶⁷ Časopis Reportér vycházel od roku 1966.

uveřejněno nic takového, zač by se svaz novinářů musel hanbit, naopak tento časopis vřdycy dával místo a průchod velmi progresivním myšlenkám.

Nedostatky soudruha Hradeckého jsme viděli v podstatě ve dvou bodech: Předně někteří soudruzi uvažovali o tom, zda angažování se soudruha Hradeckého na V. sjezdu proti Literárkám a spisovatelům nešlo o krok dále, než bylo nevyhnutelné. Někteří si mysleli ne, někteří si mysleli ano.

Druhá skupina výčitek na adresu soudruha Hradeckého šla asi v tom smyslu, že v těch posledních dnech svaz pod jeho vedením, jmenovitě jde o únor 1968, se stavěl negativně apod. Osobně si myslím, že je třeba všechny tyto klady a zápory hodit do jedné kapsy, zamíchat, nebo do nějakého elektronického počítačícího stroje a odtud by mělo vypadnout, zda převažují ty kladné, nebo záporné stránky.

Někteří soudruzi si myslí, že je důležitější to nejposlednější (!) období, já osobně si myslím, že je třeba hodnotit celé období, osobně se domnívám, že převažují ty kladné prvky v práci soudruha Hradeckého.

Kromě toho mám ještě jednu soukromou připomínku, takový názor na věc. Ani v naší společnosti jako celku, ani v našem svazu novinářů nemáme příliš mnoho koncepčních lidí, kteří by viděli dál dopředu, kteří by měli poměrně pevnou, vyhraněnou představu, kam to chtějí dotáhnout a postupně nevyužívali všechny možnosti na realizaci této své koncepce. Já si této stránky osobnosti soudruha Hradeckého velmi vážím, pokládám ho za člověka koncepčního a hrozím se toho, abychom se příliš lehkomyšlně neznavovali lidí tohoto druhu, kterých skutečně není ve společnosti mnoho. Chtěl bych zvláště politování vyslovit nad tím, že mezi našimi kolegy, mezi příslušníky inteligence, mezi v první řadě politicky zaangažovanými lidmi, že i mezi námi se objevila, jak se to říká, pěna, která sleduje každý společenský pohyb a že i mezi námi se vyskytli kolegové, kteří dospěli, řekl bych, nejen k nekolégiálnímu stanovisku, ale snad až k hyenistickému a nehumánnímu stanovisku vůči soudruhovi Hradeckému, což se projevilo v některých stanoviscích, relacích, článcích, telefonátech, anonymních dopisech atd., o kterých soudruh Hradecký před chvílí nás informoval. Myslím, že kdybychom byli skutečně takřka profesionální politické strážlivě uvažující lidé, že bychom neměli dopustit, aby se takové věci v našich kruzích šířily, a myslím, že naší povinnost [je] bránit pozice strážlivého rozumu a kolegiálních vztahů mezi námi až do nejkrajnějších mezí.

Lituji, že soudruh Hradecký mi vyfoukl tu paralelu s Pastyříkem, neboť já, který jsem byl 19 roků redaktorem Práce, jsem chtěl přesně této paralely použít, zda je skutečně možné, aby v konečných důsledcích, tak jak budou veřejnosti předloženy na základě publikování našich usnesení o odvolání atd., před veřejností v celé republice stál soudruh Hradecký v jedné frontě s tím Pastyříkem.

Soudruh Štrbák⁶⁸, ať se na mě nehněvá, ale několik polemických slov k Tvému vystoupení. Ty ses vyslovil za to, abychom byli organizací ryze zájmovou, povídal jsi, že bychom nebyli bývali tak politicky angažovaní, že se nám to nemuselo stát, přednesl jsi zde takový názor, jestli jsem dobře pochopil, že Rolnické noviny nemají co zasahovat do kulturního života atd. Já mám k tomu dvě poznámky.

Především si myslím, že deník je výrazná politická instituce, že i svaz novinářů je politická instituce, že novináři z deníků nemají si nechat vzít právo hovořit do těch nejširších politických souvislostí. My jsme o toto právo bojovali. Nevím, nakolik se někteří z Vás budou pamatovat, že to byli právě soudruzi ze stranického aparátu, kteří nejednou s tímto vystupovali a hovořili ke kulturnímu životu: Vy pište recenze o knihách, nemíchejte se do politiky. Vy, odboráři, z odborářského deníku, pište o ochraně a bezpečnosti práce a nemíchejte se do politiky. Vy, Rolnické noviny, pište o kompostování a nemíchejte se do politiky.

⁶⁸ Michal Štrbák (1930), člen ústředního výboru Svazu slovenských novinářů, redaktor Zemědělských novin v Bratislavě.

Kdo potom se měl vměšovat do politiky? Když si to domyslíte s konečným důsledkem, vyplývá Vám, že my, příslušníci stranického aparátu. Myslím, že k tomu bychom se neměli dobrovolně hlásit.

Kromě toho, soudruzi, my samozřejmě máme být především zájmovou organizací. Jiná je už otázka, zda my jako novináři pracujeme ve svobodných podmínkách, nebo v nesvobodných podmínkách. Není to otázkou zájmovou nás novinářů a našeho svazu? Nebo otázka, že o věcech našeho politického názoru, nebo našeho lidského svědomí rozhoduje úředník ministerstva vnitra, anebo zda o tom rozhoduje politický orgán, vydavatel nebo já sám? Je toto zájmová profesionální otázka? Myslím, že je, a proto myslím, že je třeba se vrátit k tomu, co říkal zde soudruh Zajac⁶⁹, který včera říkal, že nyní se takřka zrušila cenzura. Nevím, jaká je situace v Praze, ale pokud jde o Bratislavu, mohou kolegové potvrdit, že ve Smeně, Práci, Večerníku v minulém týdnu došlo k celé řadě cenzurních zásahů, a to jak v oblasti politické, tak v oblasti kultury. Myslím, že toto je ve chvíli, kdy se chceme usnášet o vydání proklamace o svobodě informací, že to je otázka zájmová, která nemůže nezajímat svaz novinářů.

Nakonec bych chtěl říci něco k organizačním otázkám. My jsme nejdříve byli překvapeni, když se v únoru sešla česká část předsednictva Svazu československých novinářů. To u spisovatelů je běžná věc. U nás to nebylo. Nejprve jsme z toho byli trochu zmateni, potom převládá názor, kterého se držíme, že to je vlastně dobrá věc, neboť to je začátek uskutečňování symetrického modelu. Z toho důvodu se domnívám, že je správné, aby vznikla pražská organizace novinářů jako zárodek budoucího českého svazu novinářů. Myslím, že na základě této pražské organizace s přidáním příslušných krajských organizací, které jsou už zformulovány, bude potom malý krůček ke vzniku české organizace novinářů. Že je tato česká organizace potřebná o tom mě přesvědčil soudruh Hradecký. Pražští novináři vystupují totiž vůči soudruhovi Hradeckému jako vůči tajemníkovi českého svazu novinářů. Soudím tak podle toho, že když ho uznávali za československého tajemníka, že by se pravděpodobně poradili s námi. Soudruh Hradecký, jak vídíte, ať už chce nebo nechce, prakticky vystupuje ve dvou funkcích. Z toho vyvstává praktická otázka, že my nemůžeme, ani nechceme, ani nemáme důvod bránit pražským novinářům, ani koordinačnímu výboru, aby vyjadřovali jakékoli stanovisko vůči soudruhovi Hradeckému, sice v jeho jedné funkci, a to jako tajemníkovi českého svazu. Ale musíme upozornit, že pokud jde o tu druhou funkci soudruha Hradeckého, o to, že je tajemníkem celostátního svazu, který je, anebo musí být formován na paritním rovný s rovným, že v tomto případě máme nejméně právo hovořit do polovičky jeho osoby, přinejmenším jeho nohavice, nebo sako jsou naše. Bylo by velkým neštěstím, kdyby v těchto dnech, kdy jde o napravování křivd ve vztahu mezi českým a slovenským národem, se objevily jakési náznaky toho starého, nezlobte se, nač je skutečně Slovensko alergické, že Praha má dojem, že má výlučné právo rozhodovat o celostátních otázkách. Prosim, abychom takto problematiku rozdělili, aby bylo jasno, kdo do čeho vlastně mluví a v tomto případě, když hovoříme o generálním tajemníkovi Svazu československých novinářů, prosím, abyste přijali moji informaci, že na plenárce Svazu slovenských novinářů jsme nepřijali žádné usnesení, ani návrh na odvolání soudruha Hradeckého, ani jsme nepřijali rezoluci, jejímž obsahem by bylo vyslovení nedůvěry soudruhovi Hradeckému. Jinak předpokládám, že náš budoucí svaz, který se snad na tom mimořádném sjezdu ustaví, bude budován na delegačním principu, jak se jeho prvky projeví na V. společném sjezdu, to znamená, že tento ústřední výbor bude složen z delegátů klubů, sekcí, krajských organizací obdobně na Slovensku a že ten střešový Svaz československých novinářů bude složen paritně ze Svazu českých a Svazu slovenských novinářů.

[...]⁹

⁶⁹ Ladislav Zajac (1919), 1945–1946 člen redakce Národnej obrody. Od března 1946 šéfredaktor deníku Práca.

⁹ Vypuštěna diskuse pléna o činnosti Adolfa Hradeckého.

Běhal:[...]† Nemyslím přitom, že je rozhodující otázka, jestli má jít o svaz ideově-tvůrčí nebo syndikalistický. Myslím, že v naší organizaci je tato otázka dost zbytečná, protože tyto věci se navzájem absolutně prolínají a nelze je od sebe oddělit.

Co to jsou zájmy novinářů? Podle mého Ústřední publikační správa, svoboda projevu, svoboda tisku. To je otázka profesionálního zájmu, to je otázka stavovská, za to by se měla práť i odborová organizace, ale právě tak je to nejzásadnější otázka ideová. Při tom v našich požadavcích, když stavíme některé plány na perspektivní přestavby a příprav toho akčního programu, že bychom se měli v našich plánech vyjádřit jasně, že Ústřední publikační správa, že její samotná existence ohrožuje a bude vždycky ohrožovat svobodu projevu, protože jsme se koneckonců přesvědčili, že stačí, aby přijala jedno usnesení a orgán, který začne výkonným způsobem tu svobodu projevu a tisku omezovat, je tady okamžitě pohotová a k dispozici, aby nastoupila. Jiná taková otázka je, jestli je to zájem novinářů nebo zájem ideový. No – to je přece zrovna otázka, o které mluvil soudruh Kubka. To je otázka ochrany novinářského svědomí, otázka výpovědních lhůt, která zákoníkem práce a jeho přijetím, proti kterému svaz novinářů protestoval, když byl připravován, tato vymoženost novinářů byla zrušena. I to je jedna z věcí. Je to otázka profesionální nebo ideová?

[...]‡

Další záležitost, která je zásadně koncepční otázkou a zase může otevřít oči na problémy akceschopnosti našich vedoucích orgánů, je otázka asymetrického nebo symetrického modelu našeho svazu.

Chtě nechtě, uvědomme si, že mnoho problémů našeho státu, našeho hospodářství, tkví i v samotném asymetrickém modelu a jeho nepružnosti. Mnoho těch problémů má tu své kořeny, protože je to typický výraz tuhého centralismu. Za daných okolností se přenášely a projevovaly tyto nedostatky i v našem svazu. Vždyť fakticky jen ten vznik české části předsednictva, to bylo uvědomění si takové nutné, pružné okamžité reakce ze dne na den, dopoledne to bylo svoláno a odpoledne se to sešlo. Pochopitelně bez slovenské účasti. Ale vždycky budou zvláštní problémy novinářů na Slovensku, v českých krajích, a ukazuje například tato rozdílná situace, která dnes je v této problematice novinářů, že skutečně potřeba dvou svazů, které při tom ale zachovají společný vrcholný orgán, aby mohly vystupovat jako společná síla, je otázkou akceschopnosti a pružnosti reagování. Vždyť to je i otázka ústředního výboru, vždyť i ústřední výbor by se mohl a měl scházet daleko častěji, kdyby nebyly problémy jeho počtu, jeho dlouhého cestování atd. Všechny tyto věci se tu odrážejí a řeknu upřímně, že lituji a cítím diskriminaci slovenských soudruhů z předsednictva, jestliže na schůzi, na kterou nadávám, že mně bere čas a strávím na ni celý den, oni na ni tráví ještě přes dvě noci. Přičtete k těmto nocím dva další dny... i to je problém pružnosti a akceschopnosti těchto orgánů.

Čili otázka přechodu na symetrický nebo federativní systém našeho svazu je jednak otázka historické povinnosti právě českých soudruhů, českých novinářů, aby napravili tuto chybu, aby vystoupili s tímto návrhem, a musíme jen litovat, že ústřední výbor Svazu slovenských novinářů nás o jeden den s tímto návrhem předběhl.

Je fakt, že ovšem v oblasti rozhlasu jsem tento návrh vypracoval a přednesl soudruhům v Bratislavském rozhlase o 14 dnů dříve.

Myslím, že je to naše povinnost, nejdůležitější věc, kterou musíme realizovat a tou dostaneme úplně nový pohled na činnost orgánů svazu, umožní se nám prohloubení styků se členy, vznikne nový pohled na problém pražské pobočky, protože všechno se dostane do nové, nedeformované polohy.

[...]‡

† Vypuštěno zamýšlení Rostislava Běhala o potřebě akceschopnosti novinářské organizace.

‡ Vypuštěna úvaha o právu na informace.

‡ Vypuštěn zbytek sjedzového jednání.

Eine vergessene Sitzung des Journalistenverbands in der Zeit des Reformprozesses (März 1968)

Der tschechoslowakische Journalistenverband, ein treuer Befürworter der Politik der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei hat auf den im Januar 1968 gestarteten Versuch, den Sozialismus zu reformieren, zurückhaltend reagiert. Erst nachdem die Journalisten die vom Regime sorgfältig gebaute Angstbarriere überwunden hatten, formulierten sie ihre Forderungen, mit denen sie den Reformprozess unterstützen und ihren Ruf vor der Öffentlichkeit hätten verbessern können. Aus dem mannigfaltigen Meinungsspektrum wurden bei einer gemeinsamen Tagung der Zentralkomitees des Tschechoslowakischen und des Slowakischen Journalistenverbands am 19.–20. März einige grundlegende Themen abstrahiert. Der publizierte Auszug einer stenographischen Aufnahme der Verhandlungen wird in der Geschichtsschreibung zum ersten Mal für einen breiteren Leserkreis zugänglich gemacht. Er gehört zum Bestand Archiv des Journalistensyndikats, der im Nationalarchiv aufbewahrt wird.

A forgotten session of journalist organisation in the period of reform movement (March 1968)

Union of Czechoslovak Journalists, as a loyal follower of Czechoslovak Communist Party policy, reacted with restraint to the first reform attempt from the January 1968. First after overcoming the barrier of fear, thoroughly built by the totalitarian regime, the journalists started to formulate demands to support the reform movement and improve their reputation at the public. The joint meeting of central committees of Union of Czechoslovak Journalists and Union of Slovak Journalists, that took place on March 19 and 20, 1968, in Brno, generalised several essential topics from a diverse opinion spectre. An edited extract from stenographic minutes of the proceedings, part of the Journalist Syndicate Archive at the National Archives, has been made accessible for a wide range of readers for the first time.